

W. Shakespeare, *As you like it*

Analyse van enkele toneelfragmenten

Kritische lezing van **René Girard**, *Shakespeare. Het schouwspel van de afgunst*, 1995 (1990), blz. 133 - 142.

Wanneer Rosalinde voor het eerst Orlando terugziet nadat ze hem bij een eerste ontmoeting haar halsketting heeft geschonken als een soort talisman of liefdesteken, is zij vermomd als man. Zij heet nu Ganymedes en Orlando herkent haar niet. De “lumineuze inval van Rosalinde” op dat moment is **niet** dat zij nu kans ziet Orlando “onder haar leiding de kunst te leren om een afwezige geliefde (...) het hof te maken.” zoals René Girard schrijft (*Het schouwspel van de afgunst*, blz. 141-142). **Haar inval is dat ze belooft Orlando af te leren van Rosalinde te houden. Zij zal hem proberen te genezen van zijn 'liefdesziekte'.**

- **Rosalind.** But are you so much in love as your rhymes speak?
- **Orlando.** Neither rhyme nor reason can express how much.
- **Rosalind.** Love is merely a madness; and, I tell you, deserves as well a dark house and a whip as madmen do; and the reason why they are not so punish'd and cured is that the lunacy is so ordinary that the whippers are in love too. Yet I profess curing it by counsel.

Vertaling:

Rosalinde: Maar ben je echt zo verliefd als in je gedichten staat?

Orlando: Poëzie noch verstand kunnen uitdrukken hoe verliefd ik ben.

Rosalinde: Liefde is slechts waanzin, zeg ik je. En geliefden verdienen het gekkenhuis, net als krankzinnigen. De enige reden waarom ze niet de straf en genezing van het gekkenhuis krijgen, is dat deze vorm van krankzinnigheid zo gewoon is dat alle dokters het ook hebben. Maar ik beweer dat het kan worden genezen met begeleiding.

Act 3, scene 2

Een moderne versie: [As You Like It | Act 3, Scene 2 | Royal Shakespeare Company](#)
(een zestal minuten)

Orlando zegt dat ze daar absoluut niet in zal slagen, want hij is echt ongelooflijk verliefd op haar. In zekere zin gaat zij dus een gevaarlijke weddenschap aan. Maar zij zal hem nu dagelijks zien en spreken. Het enige gespreksonderwerp zal de liefde van Orlando voor Rosalinde zijn, voor haar dus.

Wat is er aan de hand? Welk spel speelt Rosalinde hier? Het spel van een zelfzekere verliefde vrouw? Of van de onzekere verliefde vrouw? Zij kan toch niet anders dan zeker zijn dat Orlando ontzettend veel van haar houdt? Iedereen weet dat immers - hij hangt overal in het woud liefdesgedichten op. Zij leest er zelfs eentje hardop voor. Maar is dat wel echte liefde? Zij wil misschien zeker zijn dat hij van haar houdt, echt van haar, van haar alleen. Zij wil niet zomaar het toevallig zoveelste liefje van hem zijn. Ze wil absoluut zeker zijn van zijn liefde voor haar. Of speelt er nog iets anders? Als zij zich nu bekend maakt, dan zou die liefde misschien wel eens vlug kunnen bekoelen. Rosalinde heeft zich immers verkleed als man en misschien voelt zij zich nu lelijker en minder verleidelijk? Of misschien is het veel fundamenteeler? Is zij echt onzeker van zichzelf? Denkt zij dat zij misschien wel door de mand zal vallen? Dat eenmaal hij haar zal leren kennen, zijn liefde voor haar zal wegsmelten als sneeuw voor de zon?

René Girard formuleert het nog anders op pagina 142.

“Indien Rosalinde zich onder haar eigen naam het hof liet maken, zou haar te grote beschikbaarheid vrij gauw het metafysische kapitaal verkwisten dat ze tijdens de scheidingsfase heeft vergaard.

In haar vermomming als man kan Rosalinde van de aanwezigheid van haar geliefde profiteren zonder het voordeel van haar afwezigheid prijs te geven. Zij maakt zich toegankelijk, maar zonder de vruchten van haar ontoegankelijkheid te verliezen. Ze profiteert van haar geliefde: ze maakt hem voor haar aanwezig zonder de prijs van haar eigen aanwezigheid te betalen. Ze investeert heel haar mimetisch kapitaal en toch blijft haar bankrekening intact. Bedrog over heel de lijn.”

Vreemd dat hij het op deze wijze formuleert misschien, want haar liefde voor Orlando noch zijn liefde voor haar is mimetisch van aard, schreef Girard zelf in het begin van zijn bespreking. Inderdaad, Celia, de geliefde niet van Rosalinde, is geen rivale. Zij begeert Orlando niet, zelfs niet nadat Rosalinde haar zei een crush voor Orlando te voelen en zij hem haar halsketting schonk. We kunnen wel vermoeden dat er rivaliteit moet of zou moeten ontstaan. Rosalinde dringt zelfs aan - zoals René Girard ook opmerkt:

‘Laat me daarom van hem houden, en hou jij van hem omdat ik van hem houd!’

Maar Rosalinde wil natuurlijk niet dat Celia van Orlando houdt zoals zij van hem. Heerlijke dramatische ironie van Shakespeare, dus, waarin Girard “de mimetische *double bind*” ontwaart:

“Iedere begeerte die zich zoals deze van Rosalinde manifesteert, zendt in de richting van de gesprekspartner twee tegengestelde boodschappen uit: *hou van hem omdat ik van hem houd, en hou niet van hem omdat ik van hem houd.*” (Het schouwspel van de afgunst, blz. 135)

Ook Orlando imiteert niet de liefde van een minnaar die Rosalinde begeert. Of toch? Dat is eigenlijk wel wat de vader van Celia denkt. Rosalindes populariteit is de reden waarom hij haar kort na het gevecht verbant uit zijn paleis. Hij zegt dat ook met die woorden aan zijn dochter, zonder evenwel expliciet te verwijzen naar een rivaal in de liefde. Rosalinde is een gevaar voor de uitstraling en de naam van zijn dochter (en daarom ook voor zijn macht).

- **Frederick.** She is too subtle for thee; and her smoothness,
Her very silence and her patience,
Speak to the people, and they pity her.
Thou art a fool. She robs thee of thy name;
And thou wilt show more bright and seem more virtuous
When she is gone. Then open not thy lips.
Firm and irrevocable is my doom
Which I have pass'd upon her; she is banish'd.

Act 1, scene 3

Vertaling

Ze is te subtiel voor je. Haar gladheid, haar stilte en haar geduld spreken de mensen aan, die medelijden hebben met haar lijden. Je bent een dwaas. Ze berooft je van je naam, en je zult helderder en deugdzamer lijken als ze weg is. Dus doe je mond niet open. Het oordeel dat ik over haar heb geveld is vast en onveranderlijk. Ze is verbannen.

Een klassieke opvoering:

 [Royal Shakespeare Company - As You Like It, Act 1 Scene 3 - stage scene - NY](#)

(een drietal minuten)

Wat de casting betreft van Rosalinde en Celia. De twee nichtjes, de twee hartsvriendinnen zijn beter geen twee even mooie jonge vrouwen. Dat klinkt ongetwijfeld vrouwonvriendelijk, maar laten we zeggen dat dit ingegeven is door wat Shakespeares toneelstuk insinueert en wat je wel eens ziet in het werkelijke leven: een mooi, aantrekkelijk meisje dat optrekt met een wat onaantrekkelijke, mollige vriendin. Een vriendin die qua uiterlijk in elk geval eigenlijk geen liefdesrivale van haar kan worden. Vandaar dus dat Celia niet jaloers is op de (nieuwe) verovering van haar nicht. Vandaar dat Rosalinde zonder gevaar mag zeggen: *hou van hem omdat ik van hem houd*.

Het wordt moeilijker voor de toeschouwer om de ontwikkelingen op het toneel te geloven als er weinig of geen verschil is tussen de twee vrouwen, als ze elkaars (tweelings)zusjes zouden kunnen zijn. Toch is dat wat meestal gebeurt op de planken vandaag.

In het toneelstuk zijn er inderdaad ook andere in het oog springende verschillen tussen de meisjes. Wanneer Rosalinde voor het eerst op het toneel komt, wordt ze getroost door Celia omdat haar vader is verbannen. Celia vraagt haar nicht om vrolijker te zijn. Het eerste

wat Rosalinde te binnenschiet als Celia haar vraagt om zich te ontspannen is ... verliefd worden. Maar echt verliefd worden, blijkt niet op Celia's verlanglijstje te staan.

- **Rosalind.** From henceforth I will, coz, and devise sports.
Let me see; what think you of falling in love?
- **Celia.** Marry, I prithee, do, to make sport withal; but love no man
in good earnest, nor no further in sport neither than with safety
of a pure blush thou mayst in honour come off again.
Act 1, scene 2

Vertaling

Rosalinde: Vanaf nu doe ik dat, nicht. En ik zal voor ons spelletjes verzinnen. Laat me eens kijken, wat denk je van verliefd worden?

Celia: Oh ja, alsjeblieft, zodat we er een spelletje van kunnen maken. Maar word niet serieus verliefd op een man, of ga niet te ver met het spel. Anders kom je er niet makkelijk van af met je eer intact.

Het verschil tussen de meisjes is ook voelbaar in de manier waarop Rosalinde reageert op haar verbanning door de vader van Celia. Zij is niet bang, zij is slim en rad van tong - ze kan de argumenten van de hertog met scherpe woorden weerleggen. Redenen genoeg misschien voor Celia om op te kijken naar haar nicht en hartsvriendin.

Er is echter nog een belangrijke liefdesrelatie in *As you like it*. Het is die relatie die het onderwerp is van een tweede hoofdstuk dat René Girard in *Het schouwspel van de afgunst* wijdt aan dit toneelstuk. Net nadat Rosalinde Orlando voor het eerst na het gevecht terug zal ontmoeten (Act 3, scene 2), is ze getuige van een intieme conversatie tussen een jongeman en een vrouw, tussen Sylvius en Phoebe (Act 3, scene 5). De jongen had ze eerder ontmoet, zij wist dat hij smoor was op een meisje (Act 2, scene 4), maar dat meisje, blijkt nu opnieuw, moet absoluut niets van hem hebben. Rosalinde, die zich vermomd had als man van zodra ze het hof had moeten verlaten, kan het niet langer aanhoren en bemoeit er zich mee. Maar dat zal ervoor zorgen dat Phoebe verliefd wordt op haar - die knappe man die zo onverwacht tussen beide is gekomen! Rosalinde is helemaal niet vereerd met deze aandacht, maar kan Phoebe maar moeilijk op andere gedachten brengen. Ze kan en wil ook haar vermomming niet prijsgeven. Dit obstakel in de liefde moet dus eerst nog uit de weg geruimd worden vooraleer zij kan trouwen met haar Orlando.

Ook in deze relatie zal het uiterlijk een bepalende rol spelen. Rosalinde wil Phoebe ervan overtuigen dat ze helemaal niet zo'n schoonheid is als dat ze zelf wel denkt te zijn. Ze moet maar wat blij zijn dat er iemand op haar verliefd is geworden. Dat zorgt voor een aantal rake observaties over foute liefdesrelaties, die allemaal gebaseerd lijken te zijn op de fundamentele wet van de mimitische begeerte. Maar dat lees je in het volgende hoofdstuk van *Het schouwspel van de afgunst* van René Girard:

☰ *XI-NIET HAAR SPIEGEL VLEIT HAAR, MAAR JIJZELF*

Eerst zelf het (belangrijkste) fragment bekijken dat René Girard bespreekt?
Uit een openluchtvertoning: *As You Like It* (een vijftal minuten)

Bronnen

© tekstfragmenten: [As You Like It](#)